

Onsdag 28. oktober 1992

ETTER BØRS

En forræders historie

■ Bøker

Av BJØRN WESTLIE

Hans Fredrik Dahls bind 2 i biografien om Vidkun Quisling «En fører for fall» er på hele 645 sider tekst med noter i tillegg. Likevel var den umiddelbare følelsen da det hele var over at det kunne ha vært mer. Så drivende godt er historien fortalt, og så spennende er dramaet at leseren automatisk blir sugd inn i dette monumentet av en bok.

Nå i ettertid blekner bind 1 «En fører blir til» (485 sider tekst) i forhold til fortsettelsen som nå foreligger. Men så fortalte også «En fører blir til» oss om Quislings liv før 1939. Innholdsrikt og begivenhetsrikt nok, men det er i de dramatiske årene fra desember 1939 til 24. oktober 1945 da Quislings liv endte, Dahls evner som den historiske og litterære forfatter spilles ut.

Til tross for at vi alle kjenner de ytre rammer og de grove trekk, klarer Hans Fredrik Dahl å gi liv til konspirasjonene, spillet i kulissene og dramaet som utspilles mellom de norske og tyske nazister, mellom okkupasjentene og deres tilhengere. Dette er en historisk thriller hvor vi alle kjenner skurkene og heltene. Dahl utdyper og fortsterker bildet av Quisling både som person, og hans forhold til den tyske okkupantmakten. Kritikken mot Hans Fredrik Dahls Quisling-prosjekt har vært at hans nye og mer nyanserte bilde av Quisling har blitt for positivt, og at de negative sidene bevisst har blitt neddempet. (Se bl.a Nils Ivar Agøys artikkel om Quisling som forsvarsminister i Historisk Tidsskrift 2/92). Dahls ulike

egne uttalelser har også bidratt til den oppfatningen.

Så hva slags bilde er det Dahl faktisk gir av Quisling i «En fører for fall»? La det vært klart; Dahl tegner et svært avslørende portrett av Quisling som forræder, mannen som både var et redskap for de tyske overfallsmenn, men som også ville bruke de tyske okkupasjentene til å bli Norges fører. Dahls nyansering av Quisling både før og etter 9. april 1940 gir et bredere bilde av Quislings intensjoner. Dermed får også forræderiet flere dimensjoner. Quisling var i ordets rette forstand en quisling.

Dahl skildrer og utdyper motsetningsforholdet mellom Quisling og de tyske okkupasjentene og Hitler. Quisling var glad for Tysklands hjelp, men ønsket på ulike vis å beholde Norge som en selvstendig stat i allianse med Tyskland. Men heller ikke dette selvstendighetsargumentet svekker hovedinntrykket av Quisling, slik hans tilhengere til all tid har hevdet i ettertid.

Hans Fredrik Dahl starter sin beretning i oktober 1939. Deretter følger vi Quislings og hans ideer og forestillinger frem til Tysklands angrep var et faktum. Med Vilhelm Hagelin som den ivrigste av de to, blottstiller Dahl de ulike konspiratoriske planer Quisling diskuterte med tyskerne, der det første møtet med Hitler 14. desember 1939 var det avgjørende. Det konsept Quisling og Hagelin la frem i desemberdagene i 1939 i Berlin var i «høyeste grad konspirativt og forræderisk.» «Fra Quislings side dreide det seg om høyforræderi – anslag mot staten», skriver Dahl.

Dahl utdyper også Quislings

FORRÆDER: Hans Fredrik Dahl fastslår i andre del av sin Quisling-biografi, at han forrædde sitt land.

Foto: NTB

rolle 9. april. Besjelet og forblindet av troen på sin egen historiske rolle grep Quisling og hans nærmeste menn etter makten da regjeringen og kongehuset måtte flykte, mens andre igjen forsøkte å beskytte landet mot inntrengere. Selv enkelte medlemmer av Quislings egen flokk forsto at de måtte kjempe 9. april, men ikke Quisling. Opportunistisk oppkastet han seg til leder. Selv de tyske okkupasjentene forsto det

upopulære i det Quisling hadde foretatt seg.

Forsøkte Quisling å tjene Norges sak? Var han en klosset og noe forvirret idealist? Han mente selv han tjente Norges sak ved å «hjelpe» landet inn i en militær og politisk allianse med Tyskland. Men uansett hvordan man en snur og vender på det er det et faktum slik Dahl skriver det, at Quisling kom til å bestyre et okkupasjonsregime. Da Tyskland ikke ville gi Norge en friere posisjon i forhold til Tyskland, konkluderte Quisling selv med at han ble gjort til en forræder, men hva gjorde han med det – ingenting.

Bildet av den forvirrede drømmer blekner også i Dahls fremstilling. Quisling ha levet et gledeløst liv. Han gasset seg ikke nettopp i livets gleder, men samtidig er det klart at Quisling utnyttet sin posisjon og beriket seg. Han lot seg overøse med gaver, og fylte sin privatbolig Gimle med kunstsaker. «Statens, partiets og førerens penger fløt sammen», skriver Dahl. Vidkun Quisling ønsket den tyske okkupasjonen fordi den kunne hjelpe ham i å realisere drømmen om det nasjonalistiske Norge, selvom han selv helst ville ha gjennomført sitt kupp med egne styrker. Han utnyttet tyskerne, og lot dem bruke ham. Nasjonal Samling ble bygget opp og styrket med tyske midler og hjelp. Mannen som ville redde den norske nasjon fra jøder og bolsjevikere styrte på og med tyske bajonetter.

Hans Fredrik Dahl:
«Vidkun Quisling.
En fører for fall»
747 sider Aschehoug 1992